فناوری چگونه در هفت سال به موتور محرک دانشگاه آزاد تبدیل شد

روایت نوآوری‌های فناورانهٔ شهید طهرانچی

سارا طاهری
خبرنگار گروه دانشگاه

در عصر تحولات پرشتاب فناوری، دانشگاه‌ها دیگر نمی‌توانند صرفاً به آموزش تئوری و مدل‌های سنتی پژوهش بسنده کنند. به همین دلیل بود که شهید دکتر طهرانچی، با نگاهی آینده‌نگر مسیر تازه‌ای را در حوزه فناوری برای دانشگاه آزاد ترسیم کرد. مسیری که از «آموزش محوری» صرف عبور کرده و به سوی «فناوری» و «دانشگاه» حل مسئله» سوق پیدا کرده است. او معتقد بود اگر دانشگاه‌ها ریل‌گذاری ذهنی و ساختاری خود را تغییر ندهند، در مسیر کهنه باقی خواهند ماند؛ حتی اگر ظاهر آن‌ها مدرن شود. به همین دلیل، در دوره مدیریت فناوری و نوآوری شکوفا شد. در این گزارش تلاش کرده‌ایم به مهم‌ترین اقدامات، ایده‌ها و سیاست‌های فناورانه شهید طهرانچی در دانشگاه آزاد در چند سال اخیر بپردازیم، مسیری که با تدبیر او آغاز شد و حالا در حال گسترش است.

نگاه شهید طهرانچی به تحولات فناورانه چه بود؟

با سرعت گرفتن تحولات فناورانه در جهان، دانشگاه آزاد نیز به ضرورت بازتعریف مأموریت‌ها و ساختارهای خود پی برد. شهید دکتر طهرانچی، بنا نگاهی آینده‌نگرانه، بر لزوم تحول‌پذیری در ساختارهای علمی، پژوهشی و فناورانه دانشگاه تأکید داشت و بارها بر ضرورت عبور از الگوی سنتی آموزش و حرکت به سمت دانشگاهی حل مسئله تأکید کرده بود. از دیدگاه شهید طهرانچی، دوران تکیه صرف بر «علوم مهندسی» به پایان رسیده و دانشگاه‌ها باید به سمت «فناوری مهندسی» حرکت کنند؛ دانشی که نه‌تنها به تولید علم می‌پردازد، بلکه منجر به خلق محصول، کاربرد صنعتی و ارزش‌آفرینی می‌شود. به گفته او، فناوری زبان مشترک دانشگاه و صنعت است و دانشگاه موظف است از مرحله تئوری‌پردازی عبور کند و در مسیر تولید فناوری و حل مسائل واقعی جامعه گام بردارد. او گفته بود: «دانشگاه و صنعت مستقیم نمی‌توانند همزبان باشند. دانشگاه باید فناوری مورد مصرف صنعت را تولید کند؛ در حقیقت فناوری زبان مشترک بین دانشگاه و صنعت است.»

شهید طهرانچی همچنین معتقد بود دانشگاه‌ها باید از روش‌های تأمین مالی سنتی مانند اتکا به منابع نفتی یا کمک‌های دولتی فاصله گرفته و به سمت درآمدهای اختصاصی و مدل‌های اقتصادی پایدار حرکت کنند. از نظر او، دانشگاه نباید صرفاً نهادی مدرک‌گرا باشد، بلکه باید نهادی برای حل مسئله و بسترساز اشتغال در حوزه دانش بنیان باشد. به دلیل همین تفکرات و دیدگاه‌ها بود که او برای تسریع حرکت دانشگاه آزاد، مفهوم «تغییر ریل» را مطرح کرد. او دانشگاه را به قطاری تشبیه می‌کرد که اگر تنها در آن سوار شویم و صرفاً تغییرات ظاهری مانند دکور داخلی را ایجاد کنیم، این قطار در همان مسیر قبلی حرکت خواهد کرد و تحول واقعی رخ نمی‌دهد. بنابراین، تأکید او بر تغییر ریل‌گذاری‌ها و الگوهای ذهنی حاکم بر دانشگاه بود، زیرا در غیر این صورت دانشگاه همچنان در همان مسیر سنتی باقی می‌ماند و تغییری ایجاد نمی‌شود.

در دوره ریاست شهید طهرانچی بر دانشگاه آزاد اسلامی، توسعه فعالیت‌های فناورانه به عنوان یکی از محورهای اصلی برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در دستور کار قرار گرفت. او با نگاهی درآمدزا به دستاوردهای فناورانه، تلاش کرد این حوزه را به منبعی جایگزین شهریه دانشگاه تبدیل کند؛ به اساتید محدود شد. در مرداد ۱۴۰۰، شهید طهرانچی تقسیم می‌کند. دست‌اول شامل افرادی است که «تالک‌ها» بعد از شرکت‌های دانش‌بنیان هستند و دومی استفادی هستند که در قالب مشاوره، متورینگ، ترویج فناوری و همکاری‌های علمی مشارکت دارند.

از زمان اجرای این دستورالعمل تاکنون، ۹ دوره فراخوان برگزار شده و بیش از ۳۲۰۰ عضو هیئت‌علمی فناور تحت حمایت قرار گرفته‌اند. این حمایت‌ها شامل اعطای امتیازات پژوهشی، آموزشی و اجرایی بوده و در برخی موارد منجر به ترفیع علمی اعضا نیز شده است.

کام‌بهم‌پیوک دانشگاه، ایجاد امکان دفاع از راسته‌دکتری و محصول‌محور را تسهیل کرد. در پیوند میان صنعت معین و فناوری ایفا کرد.

چهارمین دوره عمید امید نیز مهرماه همان سال در واحد کرج و با تمرکز بر هوش مصنوعی برگزار شد. این رویداد تحقیقی با مشارکت ۲۰۰ شرکت دانش‌بنیان و در قالب ۱۵ کمیته تخصصی، به بستری پویا برای تبادل دانش و توسعه همکاری میان بازیگران این حوزه تبدیل شد. پنجمین ایستگاه رویداد عمید امید به رویدادی با عنوان «تحولی نوین در صنعت ساختمان» در اردیبهشت ماه سال ۱۴۰۳ به واحد تهران مرکزی رسید که برگزاری آن به تعویق افتاد.

استان آذربایجان غربی و واحد ارومیه نیز در آبان ماه سال ۱۴۰۳ میزبان برگزاری ششمین رویداد عمید در حوزه کشاورزی با عنوان غذا و فرآورده‌ها شد. در نمایشگاه این دوره از رویداد عمید امید، ۱۸ شرکت دانش‌بنیان از ۳۲ واحد دانشگاه آزاد و ۲۹ شرکت دانش‌بنیان و مؤسسه از خارج از دانشگاه شرکت کردند. هشتمین رویداد عمید امید دانشگاه آزاد در بهمن ماه سال ۱۴۰۳ به استان اصفهان (خوراسگان) رسید. این دوره از رویداد در حوزه اقتصاد دیجیتال، هوش مصنوعی و فناوری اطلاعات در ۱۳ محور با حضور بیش از ۱۰۰ شرکت دانش‌بنیان برگزار شد.

هشتمین دوره رویداد «عمید امید»، این بار از مرزهای کشور فراتر رفت و برای نخستین بار در قالب یک رویداد بین‌المللی با عنوان «عمید امید نجف» و با محوریت هوش مصنوعی و کاربردهای آن در صنایع، از ۶ تا ۱۰ اردیبهشت امسال در شهر نجف‌اشرف برگزار شد. این رویداد با همکاری دانشگاه اسلامی نجف برگزار شد. این اتفاق نقطه عطفی در مسیر جهانی‌سازی زیست‌بوم نوآوری دانشگاه آزاد اسلامی به شمار می‌رود. در این رویداد، بیش از ۴۰ شرکت فناور از دانشگاه آزاد که در حوزه هوش مصنوعی فعالیت می‌کنند، حضور پیدا کردند. البته حدود ۱۰ شرکت فناور عراقی نیز به این جمع اضافه شدند. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز هم از روزهای پایانی اردیبهشت ماه امسال میزبان رویداد ملی عمید امید با محوریت شبکه ساخت و تولید شد. در عمید امید «ساخت و تولید و فناوری‌های صنعتی»، دستاوردهای ۸۰ شرکت از ۴۰ واحد دانشگاهی و ۱۹ استان ارائه شد.

حالا می‌توان گفت امروز «عمید امید» تنها نه یک رویداد فناورانه نیست؛ بلکه به برند دانشگاه آزاد در زیست‌بوم نوآوری کشور تبدیل شده است. این رویداد برای شهید طهرانچی صرفاً یک نمایش نبود، بلکه بخشی از یک راهبرد تحول‌آفرین در دانشگاه آزاد اسلامی محسوب می‌شد. رویدادی که به زعم او فقط ویترینی از پروژه‌ها نبود؛ بلکه نقطه شروع یک جریان مدیریتی جدید در دانشگاه بود.

این رویدادها نقش مهمی در تقویت روحیه امید، نمایش توانمندی‌های فناورانه و اتصال مؤثر دانشگاه با صنعت ایفا کردند و حضور گسترده شرکت‌های دانش‌بنیان، استارتاپ‌ها و صنایع، زمینه‌ساز معرفی دستاوردهای علمی و انعقاد قراردادهای همکاری شده است.

ارتقای پیوند دانشگاه به قلب فناوری

دانشگاه آزاد در سال‌های اخیر با تمرکز بر توسعه فناوری و نوآوری، برگزاری رویدادهای فناورانه را نیز کلید زد. بر اساس آمار موجود، در سال ۱۳۹۹ تعداد ۶۰۶ رویداد فناورانه در واحدهای مختلف این دانشگاه برگزار شد. این رقم در سال ۱۴۰۰ با جهشی چشمگیر به ۱۸۷۷ رویداد رسید که نشان از رشدی نزدیک به ۲۰۰ درصدی دارد.

اما در کنار رویدادهای مختلفی که در واحدهای دانشگاهی برگزار می‌شود، مجموعه معاونت تحقیقات و فناوری و نوآوری در سطح ملی «عمید امید» را استارت زد. رویدادهای عمید امید را می‌توان پیوند دانشگاه آزاد به قلب فناوری و نوآوری دانست. شهید طهرانچی بر این باور بود که دانشگاه آزاد ظرفیت‌های فناورانه‌بسیاری دارد که می‌توانند به‌سرعت تبدیل شده‌اند. او معتقد بود باید رویدادی برگزار شود تا این توانمندی‌ها به شکل منسجم عرضه شود. او همچنین بارها تأکید کرد که نوآوری نباید در مرحله ایده متوقف شود؛ بلکه باید به صنعت و بازار متصل شود. او گفته بود: «باید ایده‌ها به شرکت‌های دانش‌بنیان و شرکت‌ها به صنعت متصل شوند تا دانشگاه بتواند به یک زیست‌بوم از دانش تا بازار تبدیل شود.»

مدیران دانشگاه آزاد تصمیم گرفتند به مناسبت چهلمین سال تأسیس این دانشگاه، تنها به جشن و مراسم‌های نمادین بسنده نکنند، بلکه با برگزاری یک رویداد فناورانه ملی، دستاوردهای چهارده‌سال‌ه‌ی پژوهشی، فناورانه و خلاقانه دانشگاه را به نمایش بگذارند. در نهایت، برگزاری این رویداد در خرداد ۱۴۰۳ رنگ واقعیت به خود گرفت. سالی که می‌توان نقطه آغاز مسیری تازه‌ای‌ی حوزه فناوری دانشگاه دانست. در اولین دوره عمید امید، هژار کوه پژوهشی و زیرساختی، هزار ایده و استارتاپ، و هزار شرکت فناور و خلاق از سراسر کشور در یک نمایشگاه گرد هم آمدند. اما این حرکت ملی تنها در تهران متوقف نشد. تجربه موفق عمید امید باعث شد دانشگاه آزاد، این رویداد را به شکل استانی بر اساس مزیت‌های هر استان برگزار کند. به همین دلیل بود که دومین ایستگاه عمید امید به صیلو به‌رسید و اسفند ۱۴۰۱ رویدادی با تمرکز بر صنایع نفت، گاز و پتروشیمی برگزار شد. این رویداد با مشارکت دانشگاه‌های آزاد استان‌های خوزستان، اردبیل، اصفهان، تهران، خراسان رضوی، سیستان‌وبلوچستان، فارس، کرمان، کهگیلویه‌وبویراحمد، هرمزگان، همدان، البرز، قزوین، گیلان، مرکزی و علوم‌وتحقیقات برگزار شد. مهم‌ترین دستاوردآن، امضای قرارداد ۲۷۰ میلیارد ریالی میان دانشگاه آزاد آذربایجان شرقی و صندوق پژوهش و فناوری دانشگاه‌ه‌ای تولید مخازن کامپوزیتی LPG بود؛ قراردادی که نگاه صنعتگران حوزه انرژی را بیش از پیش به توان شرکت‌های دانش‌بنیان دانشگاه معطوف کرد.

سومین دوره این رویداد نیز خرداد ۱۴۰۲ در سیرجان برگزار شد. این بار، تمرکز بر صنایع معدنی، فولاد، آهن، مس و حوزه‌های وابسته بود. با حضور ۸۰ شرکت دانش‌بنیان و صنعتی از سراسر کشور، دانشگاه آزاد نقش فعالی

ارتقای پیوند با تدوین آیین‌نامه‌های راهبردی

دانشگاه آزاد در دوره مدیریت شهید دکتر طهرانچی، تغییر ریل بنیادینی را تجربه کرد و مسیر خود را از یک نهاد صرفاً آموزشی به سوی یک دانشگاه فناور، کارآفرین و مسئله‌محور تغییر داد. در این مسیر، مجموعه‌ای از اقدامات اجرایی و ساختاری انجام شد تا این تحول صرفاً در سطح شعار باقی نماند، بلکه در عمل به الگویی برای دانشگاه‌های نسل سوم و چهارم در کشور تبدیل شود.

از مهم‌ترین گام‌های دانشگاه در این مسیر، حمایت ساختارمند از اعضای هیئت‌علمی فناور بوده است. شهید طهرانچی با درک اهمیت نقش فناوران در توسعه علمی و اقتصادی کشور، در آذرماه ۱۳۹۹ دستورالعمل اجرایی حمایت از فعالیت فناورانه اعضای هیئت‌علمی با «ابلاغ ۲ بند» از این آیین‌نامه، امکان دفاع از راسته‌دکتری و محصول‌محور را تسهیل کرد.

دانشجویان اکنون می‌توانند با ارائه یک فناوری یا محصول تجاری‌سازی شده، از رساله خود دفاع کنند. این اقدام، ارتباط دانشگاه با صنعت را تقویت کرده و زمینه ورود دانش به بازار را فراهم می‌کند.

در ادامه این مسیر، یک چارچوب دانشگاه آزاد اینآیین‌نامه‌های متعددی را برای نهادینه‌سازی فرهنگ فناوری و نوآوری تدوین یا بازنگری کرد. آیین‌نامه جامع بازار فناوری و سرمایه‌های نوآوری در سال ۱۳۹۸ با هدف ساختارسازی فعالیت‌های فناورانه و شکل‌گیری نهادهایی مثل سرمایه‌های نوآوری به عنوان هدف تقابل دانشگاه با صنعت ابلاغ شد. این آیین‌نامه در سال ۱۴۰۲ با هدف تطبیق با زیست‌بوم فناوری کشور و به‌روزرسانی ضوابط حمایتی برای اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان فناور بازنگری شد. نگاه فناورانه

سازمان‌دهی فناورانه با تولد سراهای نوآوری

یکی از دغدغه‌های شهید طهرانچی این بود که دانشگاه به عنوان یک نهاد علمی با جامعه و صنعت ارتباط داشته باشد و بتواند به نیاز جامعه پاسخ دهد، یعنی تنها علم برای علم نباشد. به همین دلیل بود که دانشگاه در سال ۱۳۹۸ با تجمیع معاونت فناوری و نوآوری از معاونت پژوهش، وارد مسیر تازه‌ای شد. مسیری که تمرکز اصلی آن بر تولید محصول، تجاری‌سازی و ثروت‌آفرینی از علم بود. این تغییر ساختاری پس از تأیید هیئت امنای دانشگاه در شهریور همان سال آغاز به کار کرد. اما علت این تحول چه بود؟ همان طور که گفته شد دغدغه اصلی، ایجاد ارتباط واقعی و مؤثر میان دانشگاه و جامعه و صنعت بود.

برای پاسخ به این نیاز، ایده «بازار فناوری» و «سراهای نوآوری» مطرح شد؛ مفهومی الهام گرفته از بازارهای سنتی ایرانی مانند بازار تهران که از چندین «سرا» تشکیل شده‌اند. در این مدل، شرکت‌های فناور جایگزین جحره‌داران بازار شده‌اند و در حوزه فناوری فعالیت می‌کنند. پاییز ۱۳۹۸، شهید طهرانچی خبر داد که دانشگاه آزاد ۴۰ سرای تخصصی در واحدهای مختلف دانشگاه آزاد را اعلام کرد؛ سراهایی که قرار بود حلقه اتصال دانشگاه و صنعت باشند. دی ماه همان سال، اینآیین‌نامه جامع این ساختار ابلاغ و توسعه سراها با رویکردی هدفمند آغاز شد.

بر اساس آیین‌نامه، مجوز تأسیس سرا در دو مرحله صادر می‌شود؛ مرحله اول، موافقت اولیه بر اساس طرح توجیهی و بررسی در شورای مدیریت طرح‌های دانش‌بنیان و مرحله دوم، موافقت دائم که بر اساس عملکرد واحد دانشگاهی داده می‌شود. همچنین، واحدهای دانشگاه وظیفه دارند برنامه‌های خود را با نیازهای بازار هماهنگ کرده و بستری برای آموزش و پژوهش کاربردی فراهم کنند.

بررسی روند ایجاد سراها، گویای جهشی چشمگیر طی سال‌های اخیر است. در سال ۱۳۹۹، تنها ۱۰ سرای نوآوری در دانشگاه آزاد اسلامی مجوز فعالیت داشت. این عدد اکنون در سال ۱۴۰۴، با رشدی چشمگیر، به ۷۳ مورد رسیده است. اعدادی که نشان‌دهنده رشد ۳۳۰ درصدی در تعداد سراهای نوآوری طی چهار سال گذشته است؛ رشدی که حاصل برنامه‌ریزی منسجم و اجرای دقیق مسئله «تحول و تعالی دانشگاه آزاد اسلامی» بوده است. در این سند، هدف‌گذاری شده که تعداد سراهای نوآوری دانشگاه تا پایان سال ۱۴۰۵ به ۱۰۰ سرا در سراسر کشور برسد.

در کنار سراهای نوآوری، گسترش مراکز رشد نیز ازجمله اقدامات کلیدی در مسیر توسعه زیست‌بوم نوآوری و فناوری به‌شمار می‌رود. بررسی آمارهای رسمی نشان می‌دهد تعداد مراکز رشد فعال دانشگاه از حدود ۱۳۰ مرکز رشد در سال ۱۳۹۷ به ۱۷۷ مرکز در سال ۱۴۰۴ افزایش پیدا کرده است. عددی که نشان‌دهنده رشد بیش از ۲۰ درصدی در توسعه این ارکان است. دکنار ۱۷۷ مرکز رشد، ۳۰ ستان کشور میزبان ۹۸۲ هسته فناور، ۸۸۱ واحد فناور و ۱۷۹ شرکت دانش‌بنیان و خلاق در حدود ۱۹ موضوع مختلفند.

سراهای نوآوری، تنها فضاهای فیزیکی نیستند بلکه ساختاری سازمان‌یافته هستند که بر پایه زنجیره‌ای از نهادهای پشتیبان شکل گرفته‌اند تا به توسعه فیزیکی، تجاری‌سازی ایده‌ها و تبدیل علم به ثروت کمک کنند. در دل هر سرا، عناصر کلیدی متعددی به صورت سلسله‌مراتبی و پیوسته فعالیت می‌کنند. مراکز نوآوری معمولاً نخستین ایستگاه ورود ایده‌های نو و استارتاپ‌ها به چرخه سرا هستند. این مراکز با ارائه خدماتی نظیر فضای کار اشتراکی، مشاوره تخصصی، آموزش‌های مهارتی و متورینگ، بستری برای رشد اولیه تیم‌های نوآور فراهم می‌کنند.

پس از مرحله نوآوری، تیم‌ها وارد مراکز رشد دانشگاه می‌شوند؛ جایی که خروجی‌ها به تولید محصولات و خدمات فناورانه منجر می‌شود. مراکز رشد با برگزاری دوبیناد، کارگاه‌های آموزشی، استارتاپ‌ویکندها و چالش‌های فناوری، در راستای اشتغال‌زایی و حمایت از کسب‌وکارهای نوپا برای دانشجویان تلاش می‌کنند. همان‌طور که گفته شد در حال حاضر ۱۷۲ مراکز رشد در دانشگاه آزاد فعال هستند.

شتاب‌دهنده‌ها نیز ساختارهایی منسجم برای حمایت و توسعه کارآفرینی نوآورانه و دانش‌بنیان هستند که با هدف کوتاه کردن روند راه‌اندازی و توسعه کسب‌وکارهای نوپا، ارتقای کیفیت محصولات و خدمات، آموزش و مربیگری استارتاپ‌ها شکل گرفته‌اند. اگرچه تنها راه موفقیت کسب‌وکارها نیستند، اما به کارآفرینان در رسیدن به موفقیت کمک می‌کنند.

مدارس کسب‌وکار نیز یکی از اجزای کلیدی سراهای نوآوری به شمار می‌روند. این مدارس با آموزش مخصوص، مشاوره و ایجاد شبکه‌های ارتباطی، کارآفرینان و مدیران آینده را آماده می‌کنند تا ایده‌های خود را به واقعیت تبدیل کرده و در بازار رقابتی موفق شوند.

پارک‌های علم و فناوری نیز به عنوان زیرساختی برای استقرار شرکت‌های دانش‌بنیان و فعالیت‌های تحقیقاتی و توسعه عمل می‌کنند. همچنین، سراهای نوآوری دارای زیرساخت‌های آزمایشگاهی و کارگاهی هستند که امکانات لازم برای حمایت از فعالیت‌های نوآورانه در تمام مراحل را فراهم می‌کنند.

دانشگاه‌کان‌ها نیز در سال‌های اخیر برای اتصال علم به حوزه فناوری و پاسخ به نیاز جامعه مشکل گرفته‌اند که کانال این ارتباط از طریق سراها برقرار می‌شود. اساس شکل‌گیری دانشگاه‌کان‌ها در دانشگاه آزاد، حرکت در مسیر حکمرانی علم و ایجاد یک ساختار دانشی منسجم برای پاسخ به نیازهای جامعه بود. دوراقع دانشگاه‌کان‌ها به عنوان یک واحد فراتر از رشته‌های خاص و با رویکرد مسئله‌محور، به دنبال حل مسائل کلان ملی و بین‌المللی هستند و حالا در دانشگاه آزاد ذیل هر معاونت موضوعی چند دانشگاه‌کان شکل گرفته است.

شهید طهرانچی همچنین در دوره مدیریت خود بر دانشگاه آزاد اسلامی، مفهوم «شبکه‌ای شدن» را نیز به عنوان یک رویکرد کلان برای تحول ساختار دانشگاه مطرح کرد. او تنها راه بقای این دانشگاه در کام دو دم را گذار از زنجیره دانشگاهی به شبکه دانشگاهی می‌دانست و معتقد بود با رفتارهای زنجیره‌ای نمی‌توان در جهان شبکه‌ای حضور داشت. به همین دلیل منطق دانشگاه آزاد در تعریف جدید بر مدار فعالیت شبکه‌ای قرار گرفت. در همین راستا، یکی از اتفاقات جدید در دانشگاه آزاد، ایجاد «شبکه‌های فناوری هم‌افزا» در زیست‌بوم سراهای نوآوری دانشگاه است.

تاکنون ۴ شبکه فناوری هم‌افزا با محوریت حوزه‌های اقتصاد دیجیتال، غذا و فرآورده‌ها، ساخت و تولید و صنایع خلاق تشکیل شده است. شبکه‌هایی که فرایند شکل‌گیری آن‌ها آغاز شده و قرار است تا پایان سال تکمیل شوند.

در شبکه «غذا و فرآورده‌ها» پنج حلقه اصلی به حوزه در نظر گرفته شده که قرار است به یکدیگر متصل شوند و با کمک همدیگر، یک فرایند کامل را به ثمر برسانند. این پنج بخش شامل «کودها و سم‌های اکراتیک و صنعتی»، «اصلاح نباتات و بذر»، «غذای سالم و فرآورده‌ها»، «خوراک دام، طیور و آبزیان» و «صنایع تبدیلی و تکمیلی و فرآوری» است. در حال حاضر تقریباً ۲۵ سرا در حوزه شبکه فناوری غذا و فرآورده‌ها فعال هستند.

در شبکه فناوری اقتصاد دیجیتال، نیز پنج حلقه شامل «سیستم‌های نرم‌افزاری و داده‌محور»، «زیرساخت‌ها و فناوری‌های سخت‌افزاری دیجیتال»، «آموزش نیروی انسانی، توسعه محصول و خدمات دیجیتال»، «هوش مصنوعی و هوشمندسازی» و «فناوری نوین در حوزه دیجیتال» تشکیل شده است.

در شبکه فناوری ساخت و تولید نیز، ۵ حلقه به‌عنوان حلقه‌های زنجیره ارزش ساخت و تولید در نظر گرفته شده‌اند که تماماً حوزه ساخت و تولید قطعات و تجهیزات را پوشش می‌دهند. این حلقه‌ها عبارتند از: ساخت تجهیزات و ماشین‌آلات، فناوری‌های صنعتی و هوش مصنوعی، صنایع شیمیایی و فناوری مواد، صنایع معدنی و غیرفلزی و صنایع فلزی که در حال حاضر ۱۹ سرای نوآوری دانشگاه آزاد ذیل همین شبکه فعالند. آخرین شبکه نیز با عنوان شبکه صنایع خلاق در دانشگاه فعال است که ذیل این شبکه نیز ۱۴ سرای نوآوری فعالند.

تبدیل پارک علم و فناوری به موتور نوآوری دانشگاه

با گسترش زیست‌بوم فناوری در کشور، شهید طهرانچی یکی از چهره‌هایی بود که نگاه متفاوتی به نقش پارک‌های علم و فناوری در دانشگاه داشت. او معتقد بود الگوی وارداتی پارک‌ها، بدون تطابق با ساختار بومی دانشگاه‌ها، نتوانسته‌اند نقشی مؤثر در اتصال علم به صنعت ایفا کنند. همچنین با انتقاد از تقلید صرف از مدل‌های خارجی، تأکید داشت که دانشگاه باید فضای «فن‌شناختی» خلق کند. او در سخنانی گفته بود: «آیا ما نباید ساختار مرتبط با فناوری خلق کنیم؟ ما زمانی خود مفهوم جهاد دانشگاهی داشتیم، اما مفاهیمی مثل مرکز رشد و پارک علم و فناوری را از خارج وارد کردیم که هم به مفهوم جهاد دانشگاهی آسیب زد و هم خود جریان درستی پیدا نکرد.» به گفته او، پارک علم و فناوری اگر در حلقه‌ای از ایده تا بازار تعریف نشود، نهایتاً در خود فرو می‌رود.

اگرچه راه‌اندازی پارک علم و فناوری دانشگاه آزاد به حدود ۱۰ سال پیش بازمی‌گردد و پیش از دوره مدیریت شهید طهرانچی کلید خورده بود، اما در دوران ریاست او، این نهاد فناورانه دچار تحولات بنیادین شد. طهرانچی با بازتعریف نقش پارک در اکوسیستم نوآوری و پیوند آن با سایر اجزای زنجیره فناوری از جمله سراهای نوآوری، مراکز رشد، صندوق‌های مالی و دانشکده‌های فناورانه، توانست پارک را از یک ساختار صرفاً اداری به نهادی پویا و اثرگذار در توسعه فناوری بومی و تجاری‌سازی ایده‌ها تبدیل کند.

در یک سال گذشته، این پارک شاهد تحولات مهم و ساختاری بوده است که از جمله مهم‌ترین این تحولات، راه‌اندازی پردیس‌های پارک علم و فناوری در واحدهای دانشگاهی منتخب است. در مرداد ماه سال گذشته، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مجوز تأسیس دو پردیس پارک علم و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی را در واحدهای نجف‌آباد و قزوین صادر کرد.

از آن‌سامان مدتی سال گذشته، با تغییر در مسیر مدیریتی پارک علم و فناوری دانشگاه آزاد، سیاست‌ها و برنامه‌ها نیز دستخوش تحول شدند. بر پایه نظریه سیاستی «رشد کارآفرینی بر پایه شتاب نوآوری»، این پارک دیگر تنها نقش یک پشتیبان فناوری را ایفا نمی‌کند، بلکه به یک نهاد سیاست‌گذار و راهبرد در توسعه فناوری و نوآوری بدل شده است. در مدار جدید، چهار سیاست کلیدی به‌عنوان محورهای اصلی فعالیت پارک تعیین شده‌اند که عبارتند از: رشد اشتغال پلتفرمی، رشد ارتباط با صنعت، رشد طرفیت کارآفرینی و رشد ظرفیت نوآوری. تمرکز اصلی این سیاست‌ها، توسعه دو ظرفیت بنیادین در زیست‌بوم دانشگاهی یعنی ظرفیت نوآوری (توان تولد، رشد و بلوغ ایده‌های نو) و ظرفیت جذب (توان تبدیل ایده‌ها به کسب‌وکار و فرایند سازمان‌هی کار) است. این ظرفیت‌ها با استفاده از ورودی‌هایی مانند نیروی انسانی متخصص، منابع مالی، زیرساخت‌های فناورانه، تقاضای بازار، نهادهای پشتیبان، قوانین حمایتی و مشوق‌های هدفمند، به خروجی‌هایی مثل شرکت‌های دانش‌بنیان، اشتغال تخصصی و محصولات فناورانه منتهی می‌شوند.

وجه تمایز اصلی رویکرد جدید پارک علم و فناوری، عبور از فعالیت‌های پراکنده و حرکت به سوی یک سیاست‌گذاری مبتنی بر نظریه‌های علمی است. این تحول، زمینه‌ساز رشد نظام‌مند زیست‌بوم نوآوری و کارآفرینی دانشگاه آزاد و تبدیل آن به یکی از بازیگران کلیدی در عرصه علم، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان کشور شده است.

در دوره جدید، چهار ماموریت کلیدی نیز برای پارک تعریف شد که عبارتند از: توسعه زیرساخت‌های فیزیکی، ظرفیت‌سازی ارتباطی و شبکه‌سازی، حمایت و تأمین مالی شرکت‌های دانش‌بنیان و فناور و مدیریت فرایندهای نوآوری و کارآفرینی در راستای تحقق اهداف کلان دانشگاه. در این چهارچوب، پارک بر چهار حوزه رشد فناورانه شرکت‌های نوآوری، توسعه کارآفرینی، گسترش اشتغال پلتفرمی و افزایش ارتباط با صنعت تمرکز دارد.

از اهداف و ماموریت‌های پارک در دوره جدید یک بگذریم، بد نیست نگاهی به تغییرات ساختاری نیز داشته باشیم. گام اول تغییرات عینی از اسفندماه سال گذشته اتفاق افتاد و ۱۰ شعبه پارک علم و فناوری دانشگاه آزاد در واحدهای نهاوند مرکزی، نهاوند جنوب، تهران شمال، تهران غرب، شهرقدس، اسلامشهر، ورامین، رودهن، شهریار و پردیس فراهت شد تا خدمات پارک دانشگاه آزاد در استان تهران وسعت بیشتری پیدا کند. همچنین توسعه پردیس‌های استانی در ۱۲ استان در دستورکار قرار دارد و قرار است تا پایان امسال، فن بازار نوآوری و کارآفرینی دانشگاه در ۱۵ استان کشور توسعه پیدا کند.

در اسفندماه ۱۴۰۳، پارک موفق شد توسعه کالبدی و زیرساخت‌های فیزیکی خود را نیز با افزودن ۱۱،۲۰۰ متر مربع فضای اداری و ۲۲،۵۰۰ متر مربع زیرساخت کارگاهی تکمیل کند که باعث افزایش قابل توجه ظرفیت عملیاتی پارک برای حمایت از شرکت‌های فناور و نوآور شد.

حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان با رویکرد «نهادسازی» نیز در دستور کار قرار دارد. پارک با ایجاد نهادهای تخصصی خدماتی، از جمله فضای کار اشتراکی، تأمین مالی، راهبری فناوری و توسعه بازار، مسیر بلوغ فناوری و گسترش بازار را برای شرکت‌ها هموار می‌کند. در این راستا، همکاری با شرکت‌های «پاداپلس‌هاب» و «کندو» برای توسعه فضای اشتراکی، همکاری با شرکت «راستین ارزش سپهر» در حوزه تأمین مالی، و اجرای برنامه‌های نوآوری «کاریز» در چند استان از جمله اقداماتی است که در دستور کار قرار گرفته است.

یکی از دستاوردهای مهم، ورود پارک به ساختار سهامداری استارتاپ‌های موفقی مثل «اپ سلامه»، «باکیت» (حوزه لجستیک و پست) و «روناد» (خدمات فضای انبارهای اشتراکی) است. شبکه گسترده دانشگاه و زیرساخت‌های فراگیر آن، زمینه توسعه مبتنی بر اکوسیستم فناورانه را فراهم کرده است. آن‌طور که به نظر می‌رسد، پارک علم و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی با رویکردی نوین و بومی، نقش مؤثری در توسعه زیست‌بوم نوآوری و کارآفرینی دانشگاه و کشور ایفا می‌کند و به عنوان یک بازیگر اصلی در تحقق اقتصاد دانش‌بنیان در ایران مطرح است.

رشد ارتباط صنعت و دانشگاه به روایت آمار

ارتباط مؤثر با صنعت و جامعه، یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های تحقق دانشگاه کارآفرین و حل مسئله در دهه پیش رو است. بدون تردید، تبدیل شدن به دانشگاهی که توان پاسخگویی به نیازهای واقعی کشور را دارد، نیازمند تعامل هدفمند با بخش‌های صنعتی و تولیدی است. از طرف دیگر، بازار شکل‌گیری «بازار فناوری» در دانشگاه‌ها تکمیل شود، بدون درنظر گرفتن ارتباط تعاملمند با صنایع، این فرایند ناقص خواهد ماند. بی‌توجهی یا کمرنگ بودن این پیوند طی سال‌های گذشته، یکی از دلایل عمده‌ای است که باعث شده از «ارتباط صنعت و دانشگاه» به عنوان حلقه گم‌شده اشتغال در جامعه یاد شود. به همین دلیل بود که دانشگاه آزاد با درک این چالش و در دوره مدیریت شهید دکتر طهرانچی، ارتباط «صنعت با رایه عنوان یکی از اولویت‌های راهبردی خود مطرح و از سال ۱۳۹۸ این ایده را کل «صنعت، جامعه و دانشگاه» را تأسیس و تلاش کرد تا با تمرکز بر طرح‌های ماموریت‌گرا و کاربردی، زمینه همکاری جدی‌تری میان دانشگاه و بخش صنعت فراهم شود. در این چهارچوب، همکاری‌های گسترده‌ای در حوزه پژوهش‌های کاربردی، توسعه فناوری و پاسخ به نیازهای میدانی صنایع شکل گرفت که درکام اول باعث بهره‌گیری از ظرفیت علمی اعضای هیئت علمی شد و گام دوم ایشان با کیفیت آموزش را ارتقا داد و در گام دوم به افزایش نرخ اشتغال فارغ‌التحصیلان منجر شد.

یکی از زیامدهای محوری دانشگاه در این حوزه، پیگیری و اجرای طرح ملی «جهاد علمی» است که با هدف حل مسائل اساسی کشور از طریق توان علمی دانشگاه‌ها تعریف شده است. تمرکز بر طرح‌های جهادی، توسعه زیرساخت‌های نرم‌افزاری، تقویت تعاملات بین‌نهادی و استفاده از ظرفیت‌های استانی، شعم‌اندازاز روشنی برای ارتقای جایگاه دانشگاه در تأمین نیازهای واقعی جامعه و ایجاد یک ساختار دانشی منسجم و پاسخ‌محور بوده است. دوراقع دانشگاه‌ها به عنوان یک واحد فراتر از رشته‌های خاص و با رویکرد مسئله‌محور، به دنبال حل مسائل کلان ملی و بین‌المللی هستند و حالا در دانشگاه آزاد ذیل هر معاونت موضوعی چند دانشگاه‌کان شکل گرفته است.

شهید طهرانچی همچنین در دوره مدیریت خود بر دانشگاه آزاد اسلامی، مفهوم «شبکه‌ای شدن» را نیز به‌عنوان یک رویکرد کلان برای تحول ساختار دانشگاه مطرح کرد. او تنها راه بقای این دانشگاه در کام دو دم را گذار از زنجیره دانشگاهی به شبکه دانشگاهی می‌دانست و معتقد بود با رفتارهای زنجیره‌ای نمی‌توان در جهان شبکه‌ای حضور داشت. به همین دلیل منطق دانشگاه آزاد در تعریف جدید بر مدار فعالیت شبکه‌ای قرار گرفت. در همین راستا، یکی از اتفاقات جدید در دانشگاه آزاد، ایجاد «شبکه‌های فناوری هم‌افزا» در زیست‌بوم سراهای نوآوری دانشگاه است.

تاکنون ۴ شبکه فناوری هم‌افزا با محوریت حوزه‌های اقتصاد دیجیتال، غذا و فرآورده‌ها، ساخت و تولید و صنایع خلاق تشکیل شده است. شبکه‌هایی که فرایند شکل‌گیری آن‌ها آغاز شده و قرار است تا پایان سال تکمیل ش